

Harvaan asutun maaseudun olosuhteet elinkeinojen kehittämisen perustana

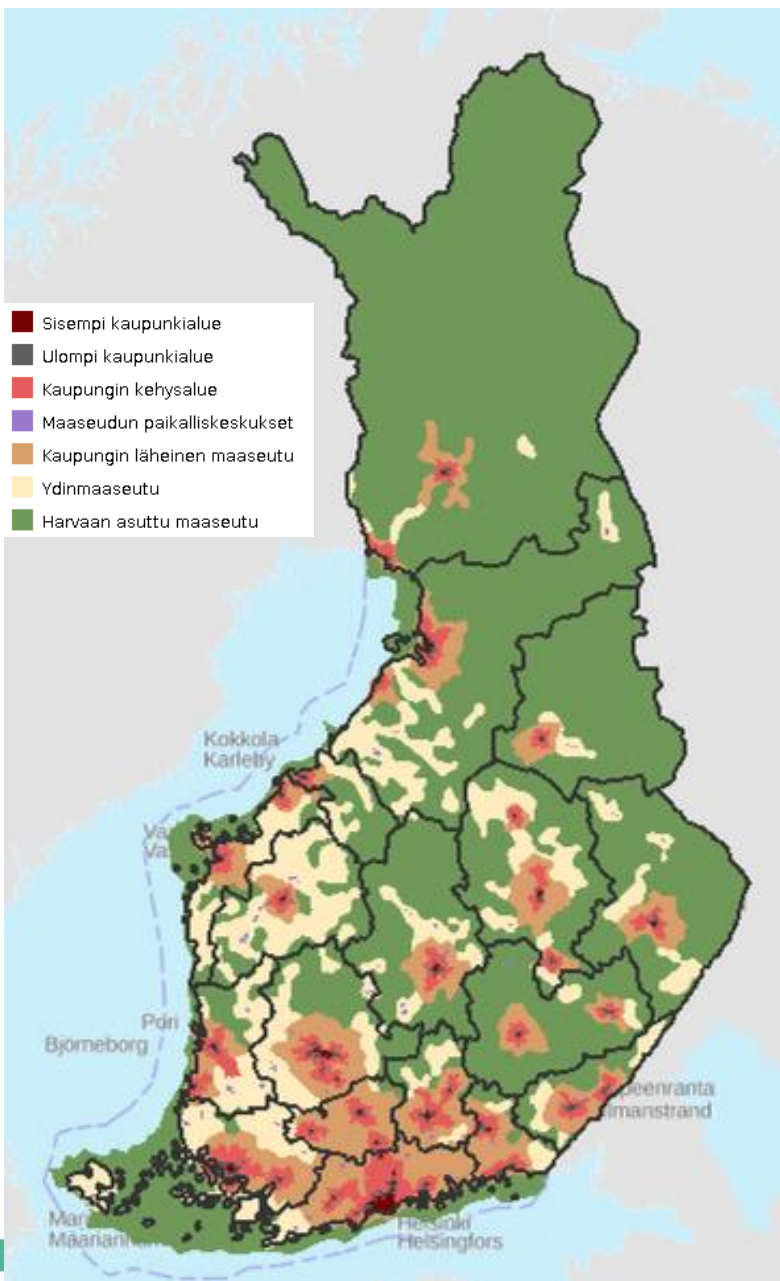
Aluekehitysjohtaja Jouni Ponnikas, Kainuun liitto

Maaseudun yritys- ja hankerahoituksenverkostofoorumi
24.3.2021

Harvaan asutun maaseudun olosuhteet

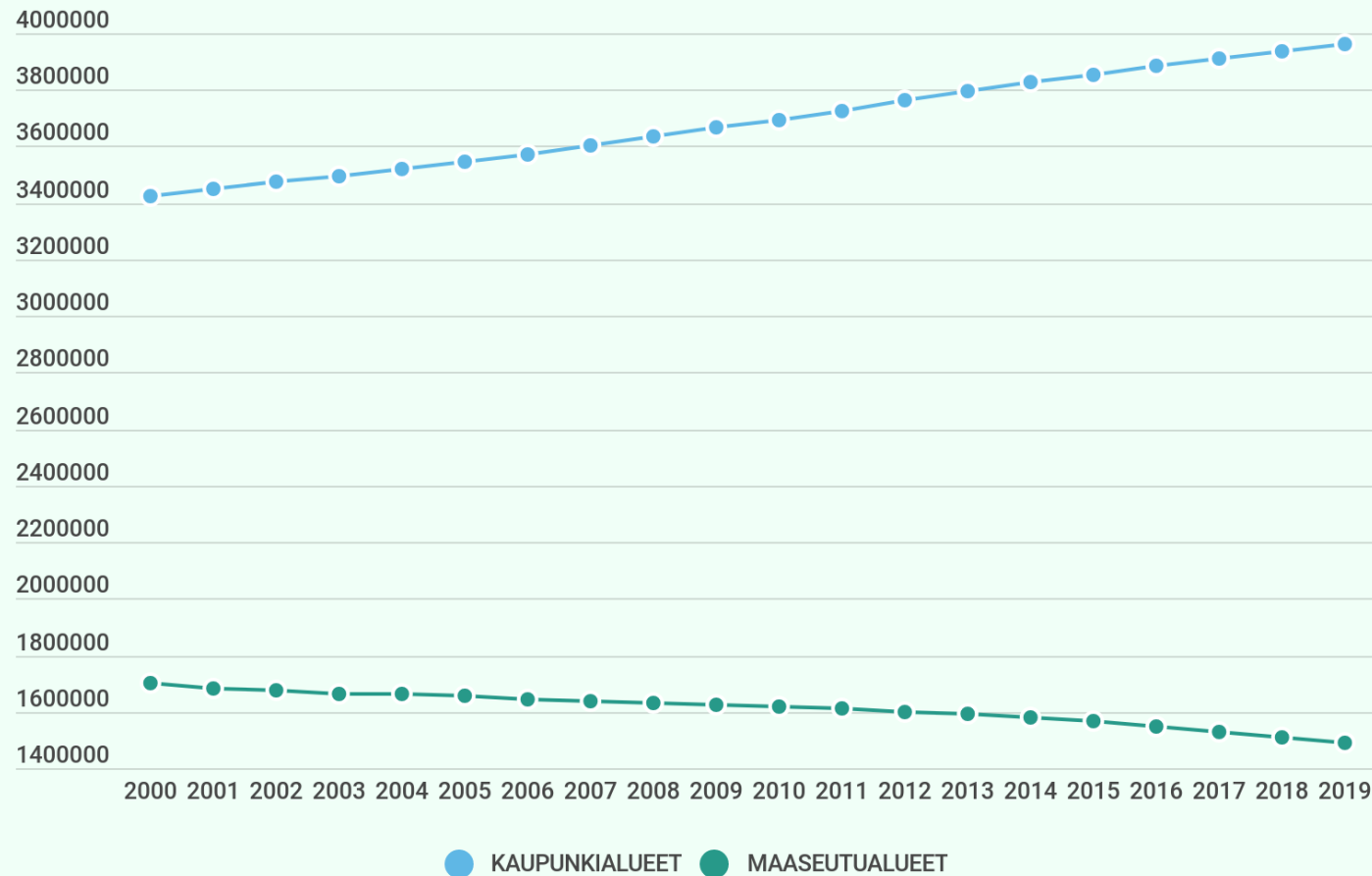
- Väestökehitys, ikärakenne, sukupuolijakauma
- Muuttoliike
- Nuorten naisten vähyys
 - Nämä asettavat omat erityishaasteensa elinkeinotoiminnalle hama-alueilla

Väestö kaupunki- maaseutuluokituksen mukaan

	2019
Kaupunkialueella asuvien osuus, %	71,7
Sisemmällä kaupunkialueella asuvien osuus, %	37,1
Ulommalla kaupunkialueella asuvien osuus, %	23,8
Kaupungin kehysalueella asuvien osuus, %	10,8
Maaseutualueella asuvien osuus, %	27,0
Maaseudun paikalliskeskuksissa asuvien osuus, %	5,6
Kaupungin läheisellä maaseudulla asuvien osuus, %	7,1
Ydinmaaseudulla asuvien osuus, %	9,4
Harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus, %	4,9

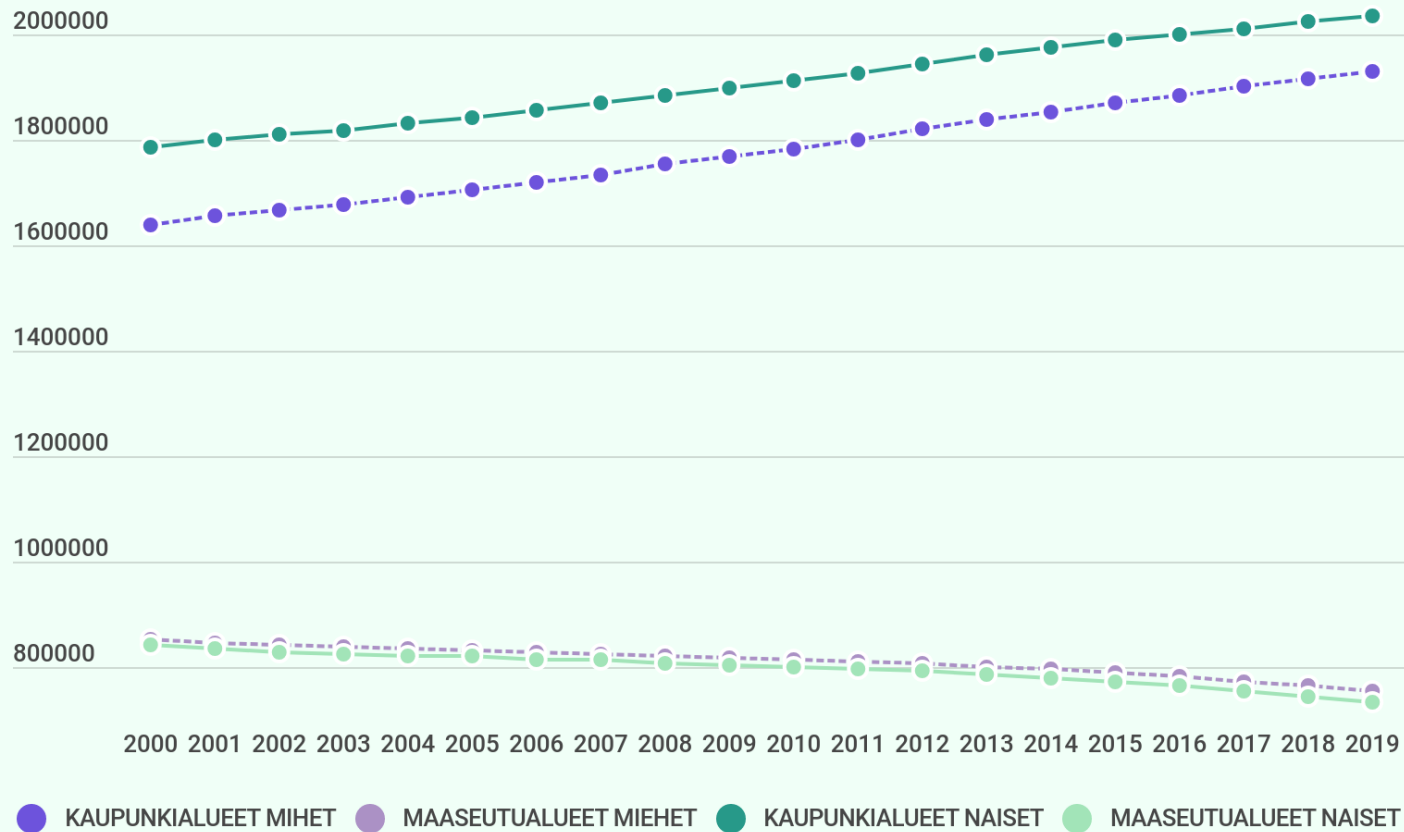
Väestö kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan 2000-2019 koko maassa

Väestö kasvanut
kaupunkialueilla +16 %
vuodesta 2000 vuoteen 2019

Väestö vähentynyt
maaseutualueilla -12 %
vuodesta 2000 vuoteen 2019

Miehet ja naiset kaupunki- ja maaseutualueilla 2000-2019

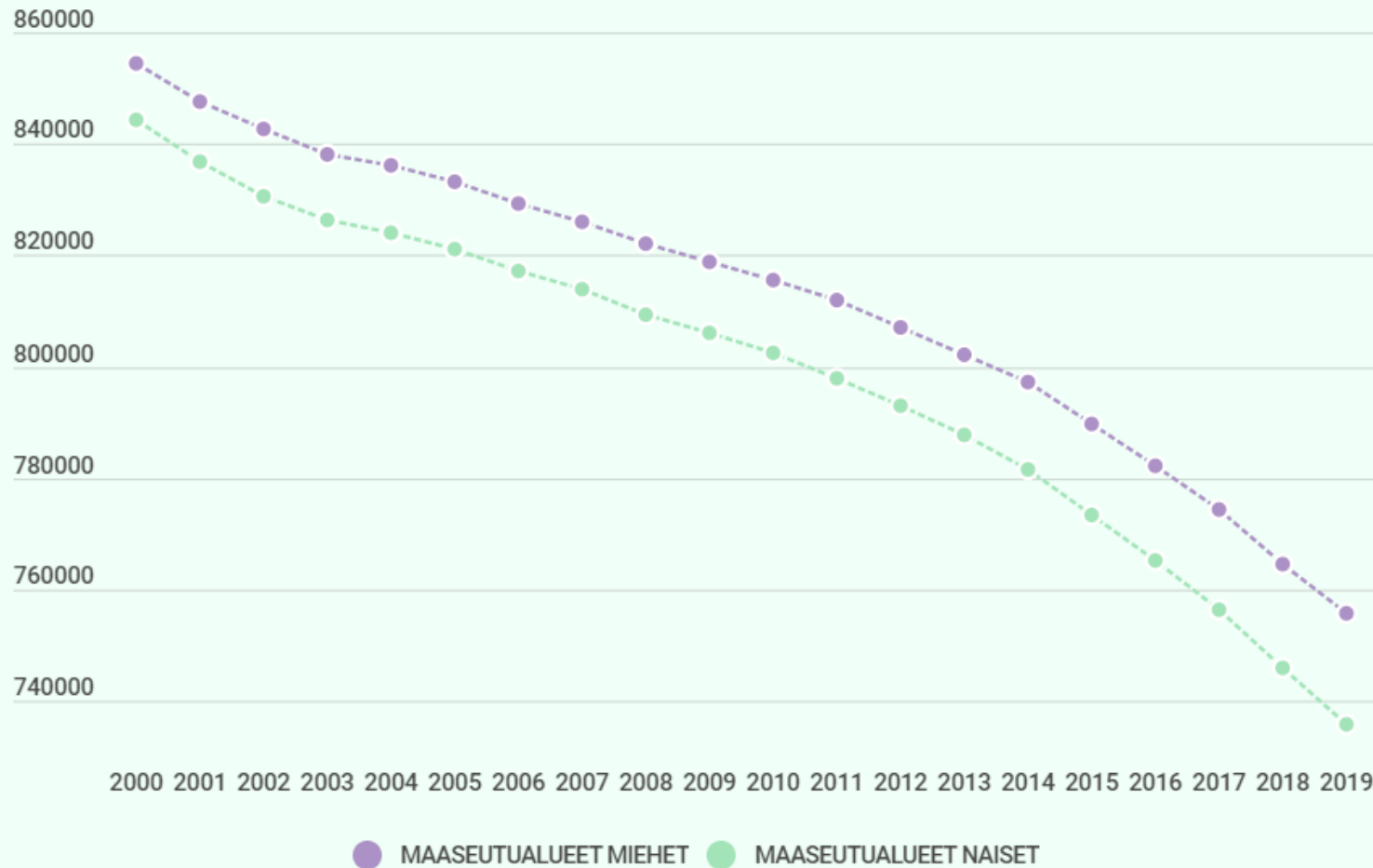
Maaseudun väestöstä:
miehiä 51 %
naisia 49 %

Kaupunkiväestöstä:
miehiä 49 %
naisia 51 %

Naisten määrä
kasvanut kaupunkialueilla 14
% ja vähentynyt
maaseutualueilla -13 %

Miesten määrä kasvanut
kaupunkialueilla 18 % ja
vähentynyt maaseutualueilla
-11,5 %

Miehet ja naiset maaseutualueilla 2000-2019

Maaseudulla on miehiä noin 20 000 enemmän kuin naisia (2019).

Vuonna 2000 ero oli alle 9 900

Elinkeinotoiminnan perustekijät (Business Canvas - mukailen)

- ASIAKAS:
- Asiakassegmentit; keitä yritys palvelee? Mitä se lupaaasiakkaille (arvolupaus - mitä ja miksi)?
- Asiakkaiden tavoittaminen; tieto yrityksen tuotteista? Miten tuotteet toimitetaan asiakkaille?
- KANNATTAVUUS:
- Kassavirta; mistä kassavirta koostuu ja miten tuotteet hinnoitellaan?
- RESURSSIT:
- Kriittiset resurssit; mitkä resurssit ovat kriittisiä, joita ilman yritys ei voi toimittaa arvolupausa?

Elinkeinotoiminnan perustekijät (Business Canvas) ja niiden toteutuminen hama-alueilla

- Asiakassegmentit; keitä yritys palvelee? Mitä se lupaa asiakkaille (arvolupaus - mitä ja miksi)?
 - Mistä asiakkaat? Hama-alueen väestöpohja ei useinkaan riitä. Pitää tunnistaa metropolialueiden kulutuskysynnät (tuotteet / palvelut) tai päästä arvoketjuun sopimusvalmistajaksi, alihankkijaksi (puolivalmisteet, komponentit); asiakkaita ja kysyntää on ne pitää löytää ja vastata siihen arvolupauksella
- Asiakkaiden tavoittaminen; tieto yrityksen tuotteista? Miten tuotteet toimitetaan asiakkaille?
 - Verkko- ja somemarkkinointi ja kauppa ei väliä missä liikkeesi on jos tuotteille on kysyntää; logistiikan on kuitenkin toimittava, ei liian pitkiä toimitusaikoja
 - Pysyvä etu: biotalous, kaivannaistoiminta raaka-aineiden äärellä, matkailu kohteessa - maaseutua, kaivosta, järveä, peltoa ei voi ei voi viedä, mutta louhittuja raaka-aineita, pyöreää puuta ja marjoja voi - olennaista kehittää jalostusta raaka-aineiden ääreen hama alueelle. Lyhentääkö korona globaalit tuotantoketjut paikallisiksi (raaka-aine - lopputuote samalla alueella)
 - Sijaintietu? (tuotanto luonnonvarojen (raaka-aineiden) ääressä, pienentää logistiikkakustannuksia, digitalisaatio verkkokauppa tuo metropolien asiakkaat lähelle
 - Sijaintihaitta? Tuotteiden kuljetuskustannukset (kuljetustuki), jalostaminen korkean jalostusasteen tuotteeksi / palveluksi pienentää kuljetuskustannusten merkitystä (osuutta tuotteen kilohinnasta)

Elinkeinotoiminnan perustekijät (Business Canvas) ja niiden toteutuminen hama-alueilla

- KANNATTAVUUS: Kassavirta; mistä kassavirta koostuu ja miten tuotteet hinnoitellaan?
 - Asiakkaat ja kysynät ja niihin vastaaminen Hama olosuhteissa; tuotteiden hinnoissa ei voi olla syrjäseutulisiä; samalla viivalla muiden kanssa; mutta hama alueen tuottama lisäarvo josta asiakkaat ovat valmiita maksamaan ekstrapaa, voi olla hinnoissa! Esim. korkean lisäarvon matkailutuotteet karhunkatselu, maisemaiglut jne., ei suuren volyymin palveluja vaan korkean lisäarvon palveluja hama alueille
 - Hama alueiden luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen voi olla kannattavaa volyymitoimintaa, jossa jalostus tehdään muualla – kriittiset luonnonvarat joista on niukkuutta

Elinkeinotoiminnan perustekijät (Business Canvas) ja niiden toteutuminen hama-alueilla

- Avainpartnerit; mitä yhteistyökumppaneita yritys tarvitsee toteuttaakseen arvolupauksen?
 - Hama alueiden kriittinen massa hyvin rajallinen, edellyttää verkostoitumista, strategisia kumppaneita alueen ulkopuolelta
- Kustannusrakenne; mistä syntyy olennaisimmat kustannukset liiketoimintamallin toteuttamisessa?
 - Haman erityiset kustannusrakenteet: sijaintihaitta (kuljetuskustannukset), työvoiman houkuttelu, yrityksen kehittämisinvestointien kokonaisrahoituksen teollisten / palvelualan alkuinvestointien saamisen haasteet: (investorit tulkitsevat riskit isommiksi? tarvitsevat korkeat tuotto-odotuksetkiinteistöjen ym. kiinteän pääoman vakuusarvot heikkoja)

Elinkeinotoiminnan perustekijät (Business Canvas) ja niiden toteutuminen hama-alueilla

- RESURSSIT: Kriittiset resurssit; mitkä resurssit ovat kriittisiä, joita ilman yritys ei voi toimittaa arvolupausta?
 - Hama-alueilla haasteina: osaava työvoima! ammatillinen koulutus, joka turvaisi osaamisen kehittymisen ja osaajien riittävyyden
 - Koulutus ja osaava työvoima vaativat uusia rohkeita ratkaisuja (monimuotoisia koulutusmalleja, työ- ja opiskeluperäistä maahanmuuttoa jne.)
- Koulutuspalveluissa:
 - Meidät haastaa demografinen murros
 - Arvojen ja prioriteettien muuttuminen (korona) ja digitaalinen siirtymä antavat uusia ratkaisun avaimia
 - Koronavuonna tehty koulutuksen digiloikka pitää täysimääräisesti hyödyntää
 - Innovatiivisia ratkaisuja tarjota koulutusta kestävästi myös pienemmille oppilasryhmille
 - Yrityksiin oppimisympäristöjä julkisella tuella

Koulutuspalvelujen saatavuus - osaajia yrityksiin

- **Toisen asteen koulutus** (lukiot, ammatilliset oppilaitokset) tulee turvata esim. hyödyntämällä **monimuoto-opetusta, digitaalisia ratkaisuja, koulujen välistä yhteistyötä ja oppisopimuskoulutusta**. Kuntien tulee vaikuttaa siihen, että lukio koulutuksen turvaamiseksi tärkeä **pienien lukioiden valtion avustus** säilyy edelleen.
 - Yrittäjyyden teemalukioita hama alueille
- **Ammatillista koulutusta** voidaan yksittäisiä koulutuslinjoja toteuttamalla palauttaa takaisin harvaan asutulle alueelle **yriytysten ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyönä**. Kunta voi olla aktiivinen alulle panija.
- Korkeakoulupolitiikassa on oltava aktiivinen mahdollisten uusien yliopistojen perustamisen ja yleensä korkeakoulutuksen tuomisen osalta harvaan asuttuihin maakuntiin.

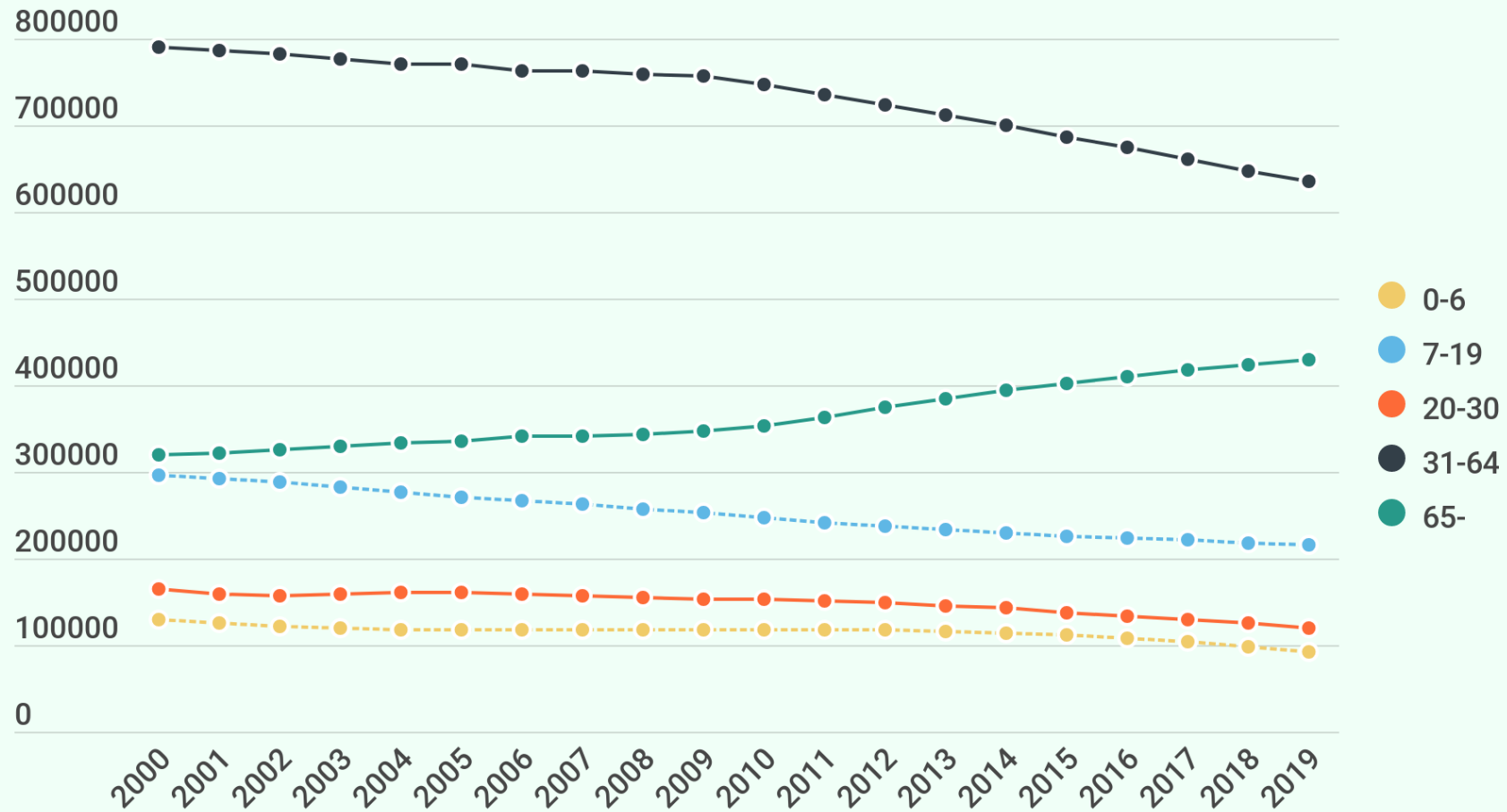
Esimerkki oiva : Kuhmon Taitotehdas (ESR 2020 – 2021)

- Ammatillisen koulutuksen uusi toimintamalli, yhteisöllinen tiimioppiminen, yrityksissä tapahtuva oppiminen, digitaalisen ohjauksen välineet, alustat ja liikuteltavat oppimisympäristöt.
 - yhteistyöyritykset tarjoavat opiskelijoille oppimisympäristön ja ohjauksen
 - alueen toimijoista koostuva yhteistyöverkosto, koulutetut tiimioppimisen valmentajat opetukseen, taitotehdasta kehitetään, levittäminen muihin kuntiin sekä kehittymisen edelleen.
 - **taitotehdas -mallilla voidaan tarjota monipuolisesti ammatillista koulutusta sellaisilla alueilla ja paikkakunnilla, joilla ei enää ole pysyvää toisen asteen ammatillista koulutusta. Tämä lisää alueiden vetovoimaa asuinpaikkana, yritysten työvoiman saatavuutta ja kasvun edellytyksiä**
- **Ratkaisuja löytyy, tarvitaan yhteinen tavoite sekä rohkeutta, innovatiivisuutta, yhteistyötä, ahkeruutta ja periksiantamattomuutta sen toteuttamiseen – *Hama alueiden kehittäminen ja erityiskysymykset hama kunnissa on hyvä puoluerajat ylittävä positiivinen yhteistyön aihe***

Hama alueiden veto ja pitovoiman vahvistaminen

- Uusia tulijoita tarvitaan! Hama väestön koulutettavat ja työelämään tulevat ikäluokat pienenevät entisestään lähivuosina
- Väestön miesvaltaisuus vaikeuttaa kumppanin löytämistä ja perheen perustamista
- Hama alueiden veto- ja pitovoimaa pitää vahvistaa
- Muuttaako korona tilannetta – maaseutualueiden vahvistuva vetovoima, monipaikkaisuus, etätyö – tuovat elinvoimaa maaseutualueille josta myös yritykset hyötyvät

Väestö ikäluokittain maaseutualueilla 2000-2019

MAASEUTUALUE

0-6 v. -28 %

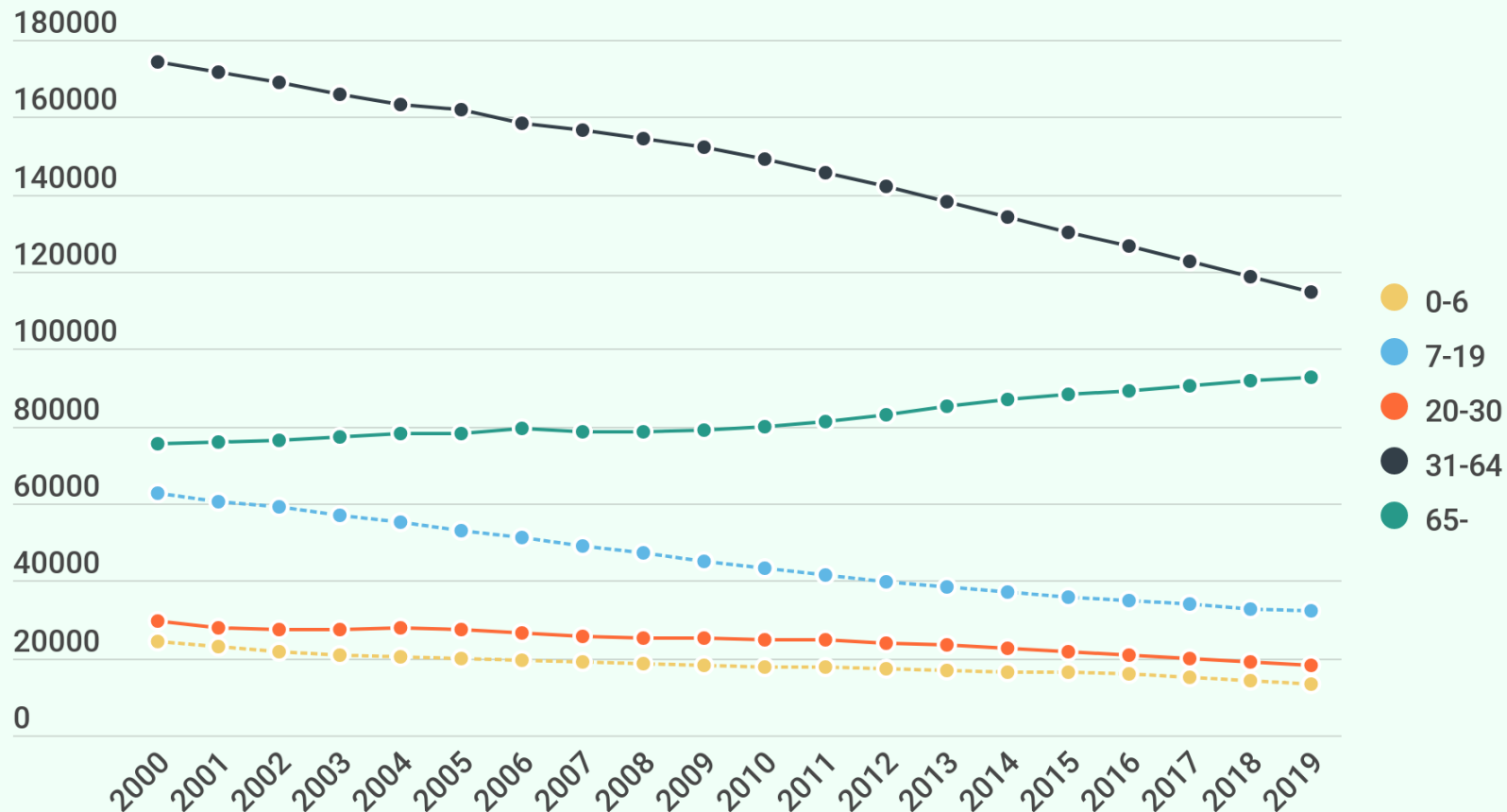
7-19 v. -27 %

20-30 v. -27 %

31-64 v. -20 %

65 v.- +34 %

Väestö ikäluokittain harvaan asutulla maaseudulla 2000-2019

HARVAAN ASUTTU MAASEUTU

0-6 v. -45 %

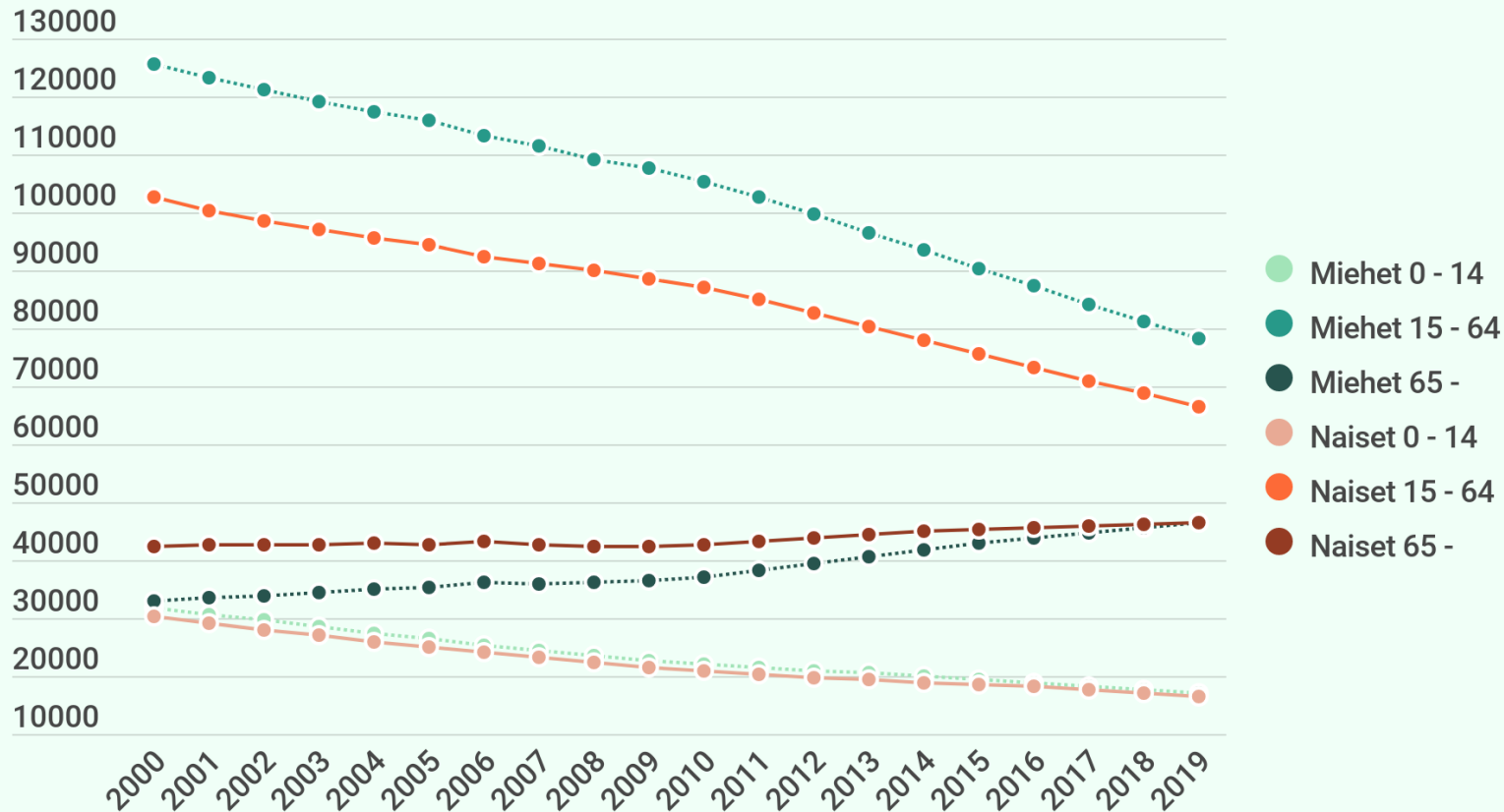
7-19 v. -49 %

20-30 v. -40 %

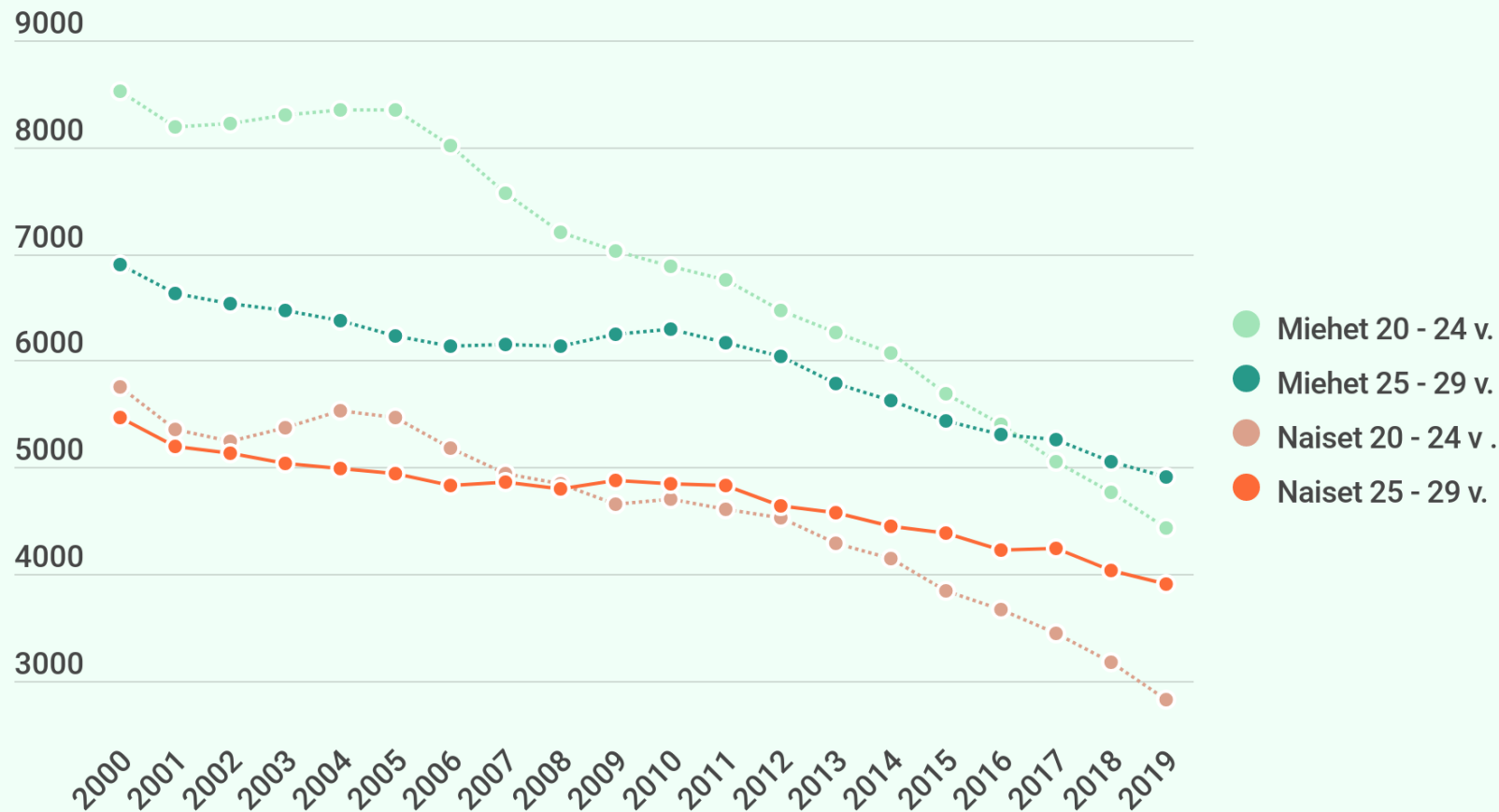
31-64 v. -34 %

65 v.- +23 %

Väestö ikäluokittain ja sukupuolen mukaan harvaan asutulla maaseudulla 2000-2019

Nuoret ikäluokat sukupuolen mukaan harvaan asutulla maaseudulla 2000-2019

Vuonna 2019 harvaan asutulla maaseudulla:

20-24 v. miehiä 1600 enemmän kuin naisia.

25-29 v. miehiä 1000 enemmän kuin naisia

Väestöllinen kehitys haastaa - uusi normaali – koskettaa kaikkia alueita

20- ja 30-luvun samanaikainen demografinen neloskierre

1

Syntyvyyden aleneminen

2

Iäkkäiden yli 75-
iden määrän
vuotikasvu
ai
nope
a

3

Työikäisen
väestön määrän
vähentyminen

4

Keskittävä,
polarisoiva
ja
valikoiva
muuttoliik
e

+

(Tekemättä jääneet
uudistukset)

Vuosien alhainen läpäisee 20- ja 30-luvuilla

2015-2019 syntyvyys koulutusk

ntän

Syntyvän ikäluokan koko keskimäärin vuodessa, vuosina 2000-2019

2000-2002: 55 952
2003-2005: 57 221
2006-2008: 59 093
2009:2011: 60 575
2012-2014: 58 572
2015-2017: 53 101
2018-2019: 46 705

Lähde: Tilastokeskus, väestö; väestörakenne

